

REACH op de werkplek

Het nieuwe Europese beleid
inzake chemische agentia:
de potentiële voordelen voor de
werknemers

Tony Musu
Onderzoeker bij het BTS

Inhoud

	Voorwoord	3
	Korte inhoud	4
1.	Chemische stoffen: een genuanceerde, maatschappelijke balans	6
2.	Waarom is een hervorming van de huidige wetgeving over de chemische stoffen nodig ?	12
3.	Inhoud van het REACH-voorstel	14
4.	Wat REACH zal veranderen aan de bestaande wetgeving	17
5.	De potentiële voordelen van REACH voor de werknemers	22
6.	REACH : hoe ver staan we vandaag ?	28
7.	Conclusies	31
	De Europese vakbonden eisen een ambitieus Europees beleid inzake chemische producten.	33

Voorwoord

Deze brochure van het Europees Technisch Vakbonds-bureau handelt over de voordelen van de reglementering REACH voor de gezondheid en veiligheid van miljoenen Europese werknemers die dagelijks worden blootgesteld aan chemische stoffen op de werkplaats.

Om beter te kunnen begrijpen waarom de hervorming REACH een grote kans inhoudt om het aantal beroepsziekten die in verband staan met blootstelling aan gevaarlijke stoffen te doen dalen, bestudeert deze publicatie eerst de redenen waarom een dergelijke hervorming nodig is, en beschrijft ze vervolgens de inhoud van de REACH-hervorming en de veranderingen waartoe ze zal leiden binnen de bestaande wetgeving. Ten slotte geeft ze informatie over de vorderingen van de wettelijke procedure aan het Europees parlement en de Raad, die zou moeten leiden tot de aanvaarding van de REACH-reglementering.

Het debat over REACH leidde al tot heel wat discussies sinds de opname ervan in het Witboek inzake het toekomstige beleid van de Europese Unie op het gebied van de chemische stoffen. Hoewel er uit internationale akten (zoals de Top van Johannesburg) een brede consensus blijkt over de nood aan een betere controle van de veiligheid van de chemische stoffen die circuleren op de Europese en op de wereldmarkt, blijven sommige ondernemingen, en sommige regeringen, erbij dat de toepassing van deze nieuwe wetgeving een duidelijke stijging van de kosten zal inhouden van de chemische producten in Europa en, bijgevolg, de achteruitgang van de communautaire markt voor een groot aantal stoffen, en een aanzienlijk verlies van banen in de betrokken sectoren.

Wij denken eerder, op basis van nationale ervaringen, dat de wettelijke veranderingen betreffende de bescherming van het milieu en de gezondheid de technologische vernieuwing zullen aanmoedigen, wat toch een essentieel element is voor het concurrentievermogen, en dat REACH een gemeenschappelijk systeem zal vormen voor meer dan 25 landen, voor het controleren en beheren van de risico's die verbonden zijn aan chemische stoffen en bereidingen die op de markt komen.

Deze brochure wil nieuwe elementen aanreiken voor het debat over REACH, om zo iedereen te overtuigen van de dringende noodzaak van een dergelijke hervorming. Op 11 en 12 maart 2005 zal er een Europese conferentie worden georganiseerd door het Europees Vakverbond. De vakbonden hopen zo een constructieve bijdrage te kunnen leveren aan het proces van de uitwerking van deze hervorming.

Marc Sapir

Directeur vab het BTS

Decembre 2004

Korte inhoud

Chemische producten maken een integraal deel uit van ons ons dagelijks leven. We vinden ze terug in de meeste courante consumptiegoederen en ze bieden een reeks onmiskenbare voordelen die onze ontwikkelde maatschappij niet meer zou kunnen missen. Helaas moeten we ook vaststellen dat een groot aantal van deze stoffen een probleem vormt op het vlak van gezondheid en milieu. Dit is gedeeltelijk het gevolg van gebreken in de huidige Europese wetgeving, die de commercialisering heeft toegelaten van talrijke chemische stoffen zonder dat we echt hun invloed kennen op de menselijke gezondheid en op het milieu.

Het voorstel tot hervorming van de Europese wetgeving over de verhandeling van chemische stoffen, namelijk REACH (**R**egistration, **E**valuation and **A**uthorisation of **C**hemicals), wil dit probleem aanpakken aan de hand van twee belangrijke doelstellingen: een hoog beschermingsniveau verzekeren voor de menselijke gezondheid en het milieu, en de concurrentiepositie van de Europese chemische industrie verstevigen.

Deze hervorming zorgt voor hoge verwachtingen bij de Europese werknemers, want zij betalen een zware tol voor de fabricatie en het gebruik van de chemische stoffen op de werkplaats. We stellen immers vast dat van alle beroepsziekten die jaarlijks worden erkend in Europa, ongeveer één op drie te wijten is aan blootstelling aan gevaarlijke chemische stoffen.

Naast de Europese wetgeving die de handel van chemische stoffen regelt, bestaan er ook wetgevingen voor de bescherming van de gezondheid en veiligheid van de werknemers tegen risico's verbonden aan de blootstelling aan chemische stoffen op het werk. De toepassing van deze wetgevingen blijft echter problematisch en meestal worden ze weinig of maar gedeeltelijk toegepast, voornamelijk dan in kleine en middelgrote ondernemingen.

Een van de belangrijkste redenen is zonder twijfel het gebrek aan gegevens over de intrinsieke eigenschappen en de veiligheid van de chemische producten. Zonder deze gegevens is het niet mogelijk om een correcte evaluatie van de risico's uit te voeren en om de controle- en preventie maatregelen op te stellen die worden voorzien door de wetgeving voor de bescherming van de werknemers.

REACH zou dus een voelbare invloed moeten hebben op de doeltreffendheid van de bestaande wetgeving over de bescherming van werknemers die worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen in de verschillende activiteitssectoren, en zou moeten helpen bij de strijd tegen de risico's op beroepsziekten:

- door de ontbrekende informatie te voorzien over de eigenschappen van de chemische stoffen en over de manier waarop deze risico's kunnen worden beheerd tijdens het gebruik;
- door de verspreiding van deze informatie over heel de productieketen te verbeteren;
- door, aan de hand van vergunningsverleningen en beperkingen, de vervanging van deze gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke stoffen aan te moedigen.

De Europese Commissie heeft het voorstel voor de REACH-reglementering aanvaard in oktober 2003. Ze wordt momenteel bestudeerd door het Europees parlement en de Raad, in een procedure van medebeslissing. De REACH-reglementering zou in de loop van 2007 van kracht moeten gaan in de 25 landen van de EU.

1. Chemische stoffen : een genuanceerde, maatschappelijke balans

Een belangrijke economische bijdrage

De wereldproductie van chemische stoffen steeg van één miljoen ton in 1930 tot meer dan 400 miljoen ton vandaag. Er zijn ongeveer 100.000 verschillende stoffen geregistreerd op de communautaire markt, waaronder 30.000 die worden verhandeld in hoeveelheden die boven de 1 ton per jaar liggen¹. De chemische industrie van de Europese Unie staat in voor ongeveer een derde van de wereldproductie en is de grootste ter wereld. Haar omzet wordt voor 2003 geschat op 556 miljard euro voor de EU-25². Ze is ook de op twee na grootste industrie van Europa, stelt rechtstreeks 1,7 miljoen personen te werk, en onrechtstreeks nog eens enkele miljoenen personen. De grote meerderheid van chemische ondernemingen in Europa (96 %) zijn KMO's, maar meer dan 70 % van de totale productie wordt verzekerd door enkele invloedrijke multinationals.

Ook al leveren de chemische stoffen onmiskenbare voordelen die onze ontwikkelde maatschappij niet meer zou kunnen missen (bijvoorbeeld voor de voedingsindustrie, de fabricatie van geneesmiddelen, de textielindustrie, ...) en zorgen ze ook voor economische voorspoed op het vlak van handel en tewerkstelling, toch heeft de medaille een minder fraaie keerzijde.

Werknemers blootgesteld aan chemische stoffen

Miljoenen Europese werknemers worden dagelijks blootgesteld aan chemische stoffen. Niet enkel in de sectoren die deze stoffen fabriceren (de chemische industrie), maar ook in de afnemende sectoren waar deze stoffen worden gebruikt : de bouwindustrie, de houtindustrie, de automobielsector, de textielsector, de landbouw, informatica, dienstenleveranciers in de sectoren van het milieu en de gezondheid, ...

Ook al zijn veel chemische producten die worden gebruikt op de werkplaatsen absoluut onschadelijk, er zijn er andere die fatale gevolgen kunnen hebben voor de gezondheid van de werknemers. Verschillende honderden chemische producten zijn geregistreerd als de oorzaak van erkende beroepsziekten aan de huid of de luchtwegen³. In de systemen voor de erkenning van beroepsziekten worden de meeste onder hen gedefinieerd in functie van hun industrieel gebruik (verf, vernis, cosmetische chemische producten, isolatiemateriaal, ...) en niet in functie van

¹ Alle jaarlijkse productie- of importvolumes die worden vermeld in deze tekst moeten worden opgevat per producent of importeur.

² *Facts and Figures, The European chemical industry in a worldwide perspective*, Cefic, juni 2004. Zie: www.cefic.org/factsandfigures

³ *Work and health in the European Union - A statistical portrait. Gegevens 1994-2002*, Luxemburg, Eurostat, 2004. Zie: [http://europa.eu.int/comm/eurostat > Publications](http://europa.eu.int/comm/eurostat/Publications).

hun chemische structuur. De gezondheidsproblemen die ze veroorzaken, zijn zowel het resultaat van hun intrinsieke gevaar als van het niveau van blootstelling van de werknemers aan deze producten. Dit geeft immers weer hoe ze worden gebruikt op de werkplaats en in de verschillende activiteitssectoren. Niettemin worden veel chemische producten op de werkplaats gebruikt zonder de exacte kennis (of met kennis die te laat komt) van de mogelijke gevolgen voor de gezondheid van de werknemers die eraan worden blootgesteld. Het geval van glycolethers, oplosmiddelen die erg veel worden gebruikt in een hele reeks industriële processen en waaraan miljoenen werknemers worden blootgesteld, is in ieder geval een goede illustratie van deze toestand (zie kader).

Glycolether: een gezondheidscatastrofe van het kaliber van asbest?

Glycolethers zijn oplosmiddelen van een familie met meer dan 80 derivaten. Ze zijn gekend sinds de jaren 30 en hun gebruik ontwikkelde sterk vanaf de jaren 60. Glycolethers hebben hun industriële bloei te danken aan hun eigenschap van oplosbaarheid in water en in organische oplosmiddelen. Ze kunnen onderling stoffen die niet oplosbaar zijn oplosbaar maken. Glycolethers zijn terug te vinden in alle producten met de vermelding 'op basis van water'.

Werknemers uit bepaalde sectoren (fabricatie van gedrukte schakelingen, fabricatie van verf en vernis, lakafdelingen in de automobielsector, vliegtuigbouw, bouwsector, zeefdruk, ...) worden enorm blootgesteld. Deze oplosmiddelen zijn echter eveneens aanwezig in talrijke courante consumptieproducten (lijm, inkt, cosmetica, onderhoudsproducten, ...).

De giftigheid van de glycolethers varieert. Die van reeks P (derivaten van propyleenglycol) worden voor het merendeel beschouwd als onschadelijk, terwijl de giftigheid van de stoffen uit reeks E (derivaten van ethyleenglycol) erg hoog kan zijn: ze zijn kankerverwekkend en geven aanleiding tot onvruchtbaarheid en aangeboren afwijkingen. In 1982 komt de eerste alarmmelding vanuit Californië. In 1990 verbiedt Zweden bepaalde glycolethers. Sinds 1993 klasseerde de Europese Unie een tiental derivaten van deze familie als schadelijk voor de voortplantingsorganen, en verbood ze de verkoop op de markt voor het grote publiek van vier van deze derivaten. Hun industrieel gebruik is echter nog steeds toegestaan, maar het etiket moet wel de meldingen 'Kan de vruchtbaarheid schaden' en 'Kan het ongeboren kind schaden' dragen.

In september 2003 erkende het Franse gerecht

voor het eerst in een medische expertise de 'rechtstreekse en ontegensprekelijke' verantwoordelijkheid van glycolethers voor de onvruchtbaarheid van een werknemer die jarenlang aan deze oplosmiddelen was blootgesteld. Ook al zijn deze processen nog zeldzaam in Europa, in de Verenigde Staten lopen meer dan 200 gelijkaardige rechtszaken. Aangezien de ziektebeelden die samenhangen met glycolethers zich meestal pas later uiten, en de verbanden tussen de beroepsblootstelling aan deze stoffen en het verschijnen van bepaalde ziekten meer en meer worden bestudeerd, is het erg waarschijnlijk dat het aantal klachten sterk zal toenemen in de komende jaren.

De Europese markt van de glycolethers vertegenwoordigt ongeveer 400.000 ton per jaar en de wereldvraag groeit met meer dan 5 % per jaar. Enkel al in Frankrijk schat men het aantal, dat zijn blootgesteld aan glycolethers (reeks P en E) op bijna 1 miljoen. EGBE (ethyleenglycolmonobutylether) wordt bijvoorbeeld nog enorm veel gebruikt in de industrie en voor consumptieproducten, terwijl het geklasseerd is als kankerverwekkend bij muizen.

Het voorbeeld van de glycolethers toont erg goed de gebreken aan in de huidige wetgeving, die toelaat dat chemische stoffen waarvan de gevaren worden miskend of te lang worden onderschat (zoals in het geval van asbest) zomaar kunnen worden gebruikt op de werkplaats en in consumptieproducten.

Het REACH-systeem zou aan deze situatie moeten verhelpen door de ontbrekende informatie aan te vullen en de vervanging aan te moedigen van deze gevaarlijke derivaten van reeks E door die van reeks P, waarvan de doeltreffendheid gelijkaardig is, maar die veiliger zijn.

Wanneer we ons baseren op de gegevens van het EODS-onderzoek (zie kader) van Eurostat, die betrekking hebben op het referentiejaar 2001, kunnen we schatten dat tussen de 18 en 30 % van de gevallen van erkende beroepsziekten in Europa in verband staan met blootstelling aan deze chemische producten (zie kader).

Het chemische risico: belangrijke oorzaak van sterfgevallen onder Europese werknemers

De blootstelling aan gevaarlijke producten leidt eveneens tot talrijke sterfgevallen. Volgens de enquête die in 1998 werd uitgevoerd door het Fins instituut voor gezondheid en veiligheid op het werk worden ongeveer 32 miljoen werknemers binnen de Europese Unie, of ongeveer een kwart van de actieve bevolking, beroepsmatig blootgesteld aan kankerverwekkende stoffen aan dosissen die worden beschouwd als gevaarlijk voor de gezondheid⁴. Bovendien tellen we jaarlijks tussen 35.000 en 45.000 gevallen van dodelijke kankers die het gevolg zijn van de uitoefening van een beroep⁵.

⁴ *Exposition professionnelle aux agents cancérigènes dans l'UE 1990-1993*, Carex, internationaal informatiesysteem over de professionele blootstelling aan kankerverwekkende stoffen.

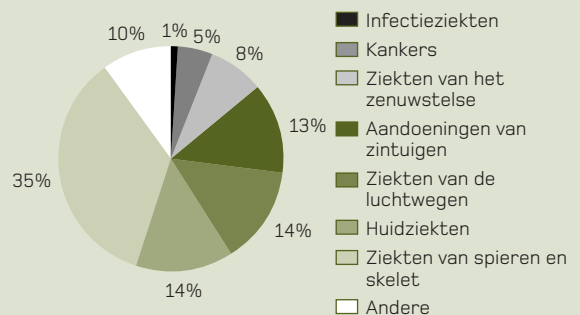
⁵ KOGEVINAS *et al.*, *Estimation of the burden of occupational cancer in Europe*, studie gefinancierd door het 'Europa tegen kanker'-programma (contrat SOC 96-200742 05F02), 1998.

Erkende beroepsziekten in Europa in 2001

Wat beroepsziekten betreft, zijn de erkenningsprocedures en de sociale zekerheidsstelsels erg verschillend in elke lidstaat. In het kader van het EODS-project (European Occupational Diseases Statistics), verzamelde Eurostat voor het referentiejaar 2001 een reeks Europese statistieken over erkende gevallen van beroepsziekten. Het belang van dit project is dat men voor het eerst beschikt over op elkaar afgestemde, vergelijkbare en betrouwbare gegevens over de gevallen van erkende beroepsziekten in 12 lidstaten (België, Denemarken, Spanje, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Finland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk). Het aantal nieuwe erkende gevallen voor alle ziekten die worden gedekt door alle nationale systemen ligt op 31.945 voor 2001. De extrapolatie van deze cijfers in functie van de ratio van de actieve bevolking laat toe om het aantal gevallen in de EU-15 te schatten op 52.884. Het incidentiepercentage voor 100.000 werknemers ligt hoger bij mannen (48) dan bij vrouwen (22).

De drie meest frequente beroepsziekten zijn de musculo-skeletale aandoeningen (35 %), huidziekten (14%) en aandoeningen aan de luchtwegen (14 %). Daarna volgen de aantastingen van de zintuiglijke organen met als belangrijkste het verlies van het gehoor door lawaai (13 %), aandoeningen aan het zenuwstelsel (8%), kankers (5 %), infectieziekten (1 %) en andere ziekten (10 %).

De EODS-studie leert ons eveneens dat tot 90 % van de kankers waarvan wordt erkend dat de oorsprong bij het beroep ligt, te wijten zijn aan de blootstelling

aan gevaarlijke chemische producten. Het gaat in hoofdzaak over asbest (86 %), maar ook over andere chemische stoffen (4 %), zoals aromatische amines, chroom, hydrocarburaten, kleurstoffen, ...

Nog steeds uitgaande van de gegevens van de EODS-studie, schatten wij voor de andere categorieën van erkende beroepsziekten, die een mogelijk verband hebben met chemische stoffen, dat een deel van hen effectief zou kunnen worden in verband gesteld met de blootstelling aan chemische producten. Wat de aandoeningen aan het zenuwstelsel betreft, gaat het om toxische encefalopathieën (2 %) die hoofdzakelijk te wijten zijn aan oplosmiddelen. Voor beroepsziekten aan de luchtwegen hebben wij een onderscheid gemaakt (net zoals dit kan worden gedaan voor kankers) tussen de ziekten die in verband staan met de blootstelling aan chemische stofdeeltjes (asbest, silicium, ...) (53 %) en de ziekten die in verband staan met andere chemische stoffen (isocyanaten, oplosmiddelen, verf,

Momenteel vormen in de landen van de Europese Unie de chemische risico's een belangrijke oorzaak van sterfgevallen die in verband staan met de werkomstandigheden, met een grote voorsprong op de sterfgevallen veroorzaakt door arbeidsongevallen.

Niet alle beroepsziekten worden aangegeven

We moeten er ook aan herinneren dat overal in Europa heel wat ziekten die veroorzaakt zijn door de uitvoering van het beroep niet als dusdanig worden geregistreerd bij de hiervoor bevoegde verzekeringsinstellingen. Deze situatie valt grotendeels te verklaren door de afwezigheid van de verklaring van slachtoffers die niet op de hoogte zijn van de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen op de werkplaats, of van de mogelijke gevolgen⁶ ervan. De omvang van het probleem wordt duidelijk geïllustreerd wanneer we een vergelijking maken tussen het aantal gevallen van beroepsziekten aan de huid en de luchtwegen die erkend zijn door de bevoegde autoriteiten en het aantal gevallen aangegeven door werknemers wanneer ze zelf een vragenlijst moeten invullen

⁶ *Enquête sur la sous-déclaration des maladies professionnelles en Europe*, Eurogip, décembre 2002.

Tabel 1 Schatting van de beroepsziekten die in verband staan met de blootstelling aan chemische producten (%)

Soort beroepsziekte	Schatting van het % van beroepsziekten die in verband staan met de blootstelling aan chemische producten	Aandeel van alle erkende beroepsziekten	Schatting van het % van erkende beroepsziekten die in verband staan met de blootstelling aan chemische producten
Kankers	4 - 90* %	5 %	0,2 - 4,5* %
Aandoeningen aan het zenuwstelsel	2 %	8 %	0,2 %
Aandoeningen aan de luchtwegen	36 - 89* %	14 %	5 - 12,5* %
Huidziekten	88 %	14 %	12,3 %
Totaal			~18 à 30* %

* met inbegrip van de chemische stofdeeltjes

Bron: afgeleid uit de gegevens van EODS, Eurostat, 2004

...) (36 %). Voor de huidziekten ten slotte gingen we uit van de schatting van 88 %, wat het resultaat was van een studie die werd uitgevoerd op verzoek van de Europese Commissie over de impact van REACH op de arbeidsgezondheid (RPA).

Ook al zijn ze niet onmiddellijk vergelijkbaar, toch moeten we ook rekening houden met de gegevens van de derde enquête van de Europese Stichting uit Dublin over de arbeidsomstandigheden in Europa, die aangeven dat 23 % van de Europese werknemers verklaart dat ze rook en dampen inademen op het werk, en dat 15 % verklaren dat ze gevaarlijke producten moeten gebruiken gedurende minstens een kwart van hun werktijd.

Door deze gegevens te combineren met de gegevens van de grafiek hieronder, kunnen we schatten dat ongeveer 30 % van alle beroepsziekten die jaarlijks wor-

den erkend in Europa in verband staan met de blootstelling aan chemische producten (ongeveer 18 % als we chemische stofdeeltjes uitsluiten).

Bronnen :

- Les maladies professionnelles en Europe en 2001, *Statistiques en Bref, Population et conditions sociales*, n° 15, Eurostat, 2004. Voir : <http://europa.eu.int/comm.eurostat> > Publications.
- *The impact of the new chemicals policy on health and the environment, Final Report*, RPA and BRE Environment, juni 2003, geschreven voor het DG Environnement de la Commission européenne. Zie : <http://www.rpald.co.uk/tools/tools-fullreports.htm>.
- PAOLI, P., MERLLIE, D., *Derde Europese over de arbeidsomstandigheden 2000*, Dublin, Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden, 2001. Zie: <http://www.eurofound.eu.int/publications/files/EF0248FR.pdf>.

Tabel 2 Vergelijking van het aantal gevallen van erkende beroepsziekten per jaar en het aantal ziekten erkend en aangegeven aan de hand van een zelf ingevulde vragenlijst, in het Europa van de 15

Soort beroepsziekte	Aantal gevallen aangegeven via zelf ingevulde vragenlijsten	Aantal erkende gevallen
Huidziekten	200.000	8.000
Aandoeningen aan de luchtwegen*	600.000	10.000

* kankers inbegrepen

Bron: *Work and health in the EU. A statistical portrait*, Eurostat, 2004

Volgens de meest recente gegevens van Eurostat menen 200.000 Europeanen in de loop van de 12 voorbije maanden het slachtoffer te zijn geweest van een beroepsziekte aan de huid en 600.000 van een beroepsziekte aan de luchtwegen, terwijl het aantal gevallen erkend door de verzekeringsinstellingen respectievelijk 25 en 60 maal minder hoog ligt. Het reëel aantal gevallen van beroepsziekten in Europa die in verband kunnen worden gebracht met de blootstelling aan gevaarlijke chemische stoffen wordt dus duidelijk onderschat.

De situatie is eveneens erg verontrustend voor de consument en het milieu

Tijdens de laatste decennia werden de duizenden chemische producten die worden gebruikt voor de fabricatie van heel veel courante consumptieproducten op de markt gebracht zonder veel aandacht te besteden aan hun potentiële impact op de gezondheid van de mens en op het milieu.

Talrijke wetenschappelijke publicaties tonen eveneens aan dat de incidentie van bepaalde kankers, allergieën en problemen met het hormonenstelsel blijft toenemen, met name bij kinderen⁷. Al deze ziekten worden veroorzaakt door verschillende factoren en kunnen dus zeker niet alleen worden toegeschreven aan de blootstelling aan gevaarlijke stoffen, maar er worden nu steeds duidelijkere verbanden gelegd tussen de ontwikkeling van deze ziektebeelden en de blootstelling aan chemische producten⁸.

Zweedse onderzoekers hebben zo aangetoond dat synthetische moleculen zoals PBDE's (pentabroomdifenylethers) zich zodanig kunnen opstapelen in de voedselketen, dat ze uiteindelijk zelfs in moedermelk voorkomen⁹. Deze moleculen, die nog steeds worden gebruikt voor de fabricatie van textiel, elektronische apparaten en polyurethaanschuim voor hun brandvertragende eigenschappen, hebben ongeveer dezelfde structuur en toxicologie als PCB's (polychlorobifenylyl), die lang werden gebruikt in elektrische toestellen, voor ze werden verboden eind jaren 70, toen werd ontdekt dat deze stoffen zich opstapelden in het milieu en ze giftig waren voor de mens.

In onze geïndustrialiseerde landen lijkt het wel of iedereen besmet is met een cocktail van persistente en biologisch accumulatieve chemische producten (zie kader). De werknemers zijn bovendien ook nog eens consument, en zij die op de werkplaats in contact komen met chemische stoffen, cumuleren deze blootstelling nog eens met die van de courante consumptieproducten. Onder de talrijke andere erg bekende

⁷ *Children's health and environment: a review of evidence*, WHO/EEA, 2002.

⁸ *Stratégie pour la future politique dans le domaine des substances chimiques*, Livre Blanc, COM(2001)88 final, Commission européenne, 27 février 2001.

⁹ NORÉN, K., MIERONYTÉ, D., Contaminants in Swedish human milk. Decreasing levels of organochlorine and increasing levels of organobromine compounds, *Organohalogen Compounds*, 35:1–4, 1998.

voorbeelden van chemische stoffen die veel worden gebruikt en die de menselijke gezondheid en het milieu kunnen aantasten, moeten we ook asbest vermelden, bekend als verantwoordelijk voor longkankers en mesothelioom. Maar ook benzeen dat we terugvinden in brandstoffen en sigarettenrook, en dat leukemie veroorzaakt, of nikkel, dat in juwelen zit en het meest courante contactallergeen is, en het insecticide DDT (dichloordifenyiltrichloorethaan), waarvan het intensieve gebruik leidde tot voortplantingsproblemen bij vogels. Hoewel deze stoffen volledig werden verboden of het voorwerp zijn geweest van andere beperkingen, kwamen deze maatregelen er pas als het kwaad al was geschied, want de nefaste gevolgen van deze stoffen bleven onbekend zolang ze niet in grote hoeveelheden werden gebruikt.

Een cocktail van industriële chemische producten in het bloed

Onlangs lieten veertien ministers van Milieu en Gezondheid van de Unie bloed afnemen door het Wereldnatuurfonds (WWF). De analyse van de bloedstalen spoorde maar liefst 103 chemische producten op in hun organisme. De resultaten tonen de aanwezigheid aan van een totaal van 55 chemische stoffen, of een gemiddelde van 37 producten per individu. De producten die werden teruggevonden in het bloed van de ministers worden gebruikt in brandwerende zitbanken, braadpannen met een antiaanbaklaag, vetvrije pizzadozen, soepel pvc, parfums en insecticiden. Sommige zijn al decennia lang verboden (DDT, PCB's), maar andere worden vandaag nog steeds gebruikt (ftalaten, brandvertragers). Aangezien de gevolgen van deze stoffen grotendeels onbekend zijn, geeft het WWF toe dat het erg moeilijk is om de potentiële risico's voor de gezondheid te bepalen van de blootstelling aan de cocktail van industrieel chemische producten, aan de concentraties die werden teruggevonden in hun studie. Toch stellen ze dat het veiliger zou zijn om de fabricatie en het gebruik van chemische stoffen die zich kunnen opstapelen in het bloed en in de moedermelk te vermijden.

Zie : *Bad Blood? A survey of chemicals in the blood of European Ministers*, WWF, Detox Campaign, oktober 2004. <http://www.panda.org/downloads/toxics/badbloodoctober2004.pdf>.

De situatie verontrust de burgerbevolking en de autoriteiten. Tijdens de wereldtop in Johannesburg in 2002 gingen de lidstaten verbintenissen aan zodat tegen 2020 chemische producten zouden worden gebruikt en geproduceerd op een manier waarop de nefaste gevolgen voor de menselijke gezondheid en het milieu worden geminimaliseerd¹⁰. Naast de hervorming van de wetgeving rond chemische stoffen (REACH), stelde in Europa de Commissie ook een geïntegreerde strategie voor (het initiatief SCALE)¹¹ betreffende het milieu en de gezondheid, die een bijzondere aandacht besteedt aan kinderen en andere kwetsbare bevolkingsgroepen. In mei 2004 werd, aan het einde van het internationaal colloquium van UNESCO, de Paris Appeal¹² uitgesproken, die gericht is op het waarschuwen van de maatschappij over de gezondheidsgevaaren van chemische verontreiniging.

¹⁰ <http://www.johannesburg-summit.org>.

¹¹ *Stratégie européenne en matière d'environnement et de santé*, Mededeling van de Europese Commissie, COM(2003) 338 final, 11 juni 2003.

¹² <http://appel.artac.info/appel.htm>.

2. Waarom is een hervorming van de huidige wetgeving over de chemische stoffen nodig?

Vandaag blijkt duidelijk dat de communautaire wetgeving in verband met chemische stoffen slecht werkt en dat ze niet in staat is om een doeltreffende bescherming te bieden voor de gezondheid van werknemers, consumenten en het milieu. We moeten helaas de ontstellende vaststelling doen dat meer dan 99 % van het totale volume van de stoffen die zich op de markt bevinden niet het voorwerp uitmaakte van een diepgaande evaluatie van de risico's voor de menselijke gezondheid en het milieu¹³, terwijl een aantal van deze producten voorkomen op werkplaatsen en in heel wat dagdagelijkse consumptieproducten (reinigingsproducten, cosmetica, kleding, computers, ...).

De hoofdreden hiervan is dat het huidige wetgevingssysteem, samengesteld uit richtlijnen en reglementeringen, erg complex is. De wetgeving is meer dan 20 jaar oud en maakt een willekeurig onderscheid tussen 'bestaande'¹⁴ chemische stoffen en 'nieuwe'¹⁵ chemische stoffen. De zowat 100.000 stoffen die op de markt waren vóór 1981, 'bestaande stoffen' genaamd, kunnen zo goed als zonder enige veiligheidstest worden gebruikt, terwijl de 'nieuwe stoffen' (op de markt gebracht sinds 1981), vanaf een productievolume van 10 kg per jaar, een groot aantal tests moeten doorlopen voor ze op de markt kunnen worden gebracht. Voor industriële is het dus makkelijk (en minder duur) om de bestaande stoffen te blijven gebruiken, die niet of amper worden getest, in plaats van nieuwe stoffen te ontwikkelen. Sinds 1981 verschenen er slechts 3700 nieuwe stoffen op de markt, die grondig werden getest.

Bovendien zijn volgens de huidige wetgeving enkel fabrikanten en importeurs verplicht om informatie te verschaffen over de chemische stoffen die ze in de handel brengen. Deze verplichting bestaat niet voor gebruikers die de producten afnemen (bijvoorbeeld formuleerders). Daarom is het erg moeilijk om informatie te verkrijgen over het gebruik van de stoffen en over de blootstelling die er het resultaat van is.

Een ander gebrek van de huidige wetgeving is dat de toekenning van de verantwoordelijkheid niet afdoende is. Zo is het immers voor de bestaande stoffen die aan een erg groot volume worden geproduceerd aan de openbare overheden, en niet aan de fabricerende, importerende of verwerkende ondernemingen, om een risico-evaluatie uit te voeren en, indien nodig, maatregelen voor de beperking van de risico's voor te stel-

¹³ Europese Commissie, Witboek, *op. cit.*

¹⁴ Gedekt door reglementering (CEE) 793/93 van de Raad betreffende de evaluatie en de controle van de risico's die de bestaande stoffen inhouden.

¹⁵ Gedekt door richtlijn 67/548/CEE van de Raad (en haar amendementen) betreffende de classificatie, de verpakking en de etikettering van gevaarlijke stoffen

len. Zelfs nu sinds 1993 de bevoegde autoriteiten van de verschillende lidstaten het werk verdelen, werden er slechts 141 chemische stoffen van deze categorie geïdentificeerd voor een risico-evaluatie en mogelijke aanbevelingen voor een beperking van deze risico's.

Voor de gevaarlijkste stoffen kunnen de lidstaten ook een beperking opleggen voor het gebruik of voor de commercialisering. Dit systeem, dat van kracht is sinds 1976 door een richtlijn van de Raad¹⁶, werkt ook erg traag en slechts enkele tientallen stoffen, of sommige van hun toepassingen, werden tot hertoe verboden in Europa. Het is in dit kader dat vanaf 2005 het op de markt brengen en het gebruik van asbesthoudende producten compleet verboden is in Europa. Andere bekende beperkingen betreffen het totale verbod op de commercialisering van PCB's of het verbod op ftalaten in speelgoed, van kwik en lood in elektronische apparaten, ...

¹⁶ Richtlijn 76/769/CEE van de Raad inzake de beperking van het op de markt brengen en van het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen en preparaten.

3. Inhoud van het REACH-voorstel

Een hervorming op vraag van de chemische industrie

De toenemende bezorgdheid betreffende de ontoereikendheid van de huidige wetgeving voor de bescherming van de gezondheid is niet de enige reden die de overheden heeft gebracht tot het overwegen van een hervorming. De behoefte aan een herziening van het bestaande wettelijke systeem betreffende de verhandeling van chemische producten, werd eveneens geëist door de industriële zelf, die erg ontevreden zijn over de huidige werking.

Zij vinden immers dat de geldende wetgeving te bureaucratisch is, te traag, en vooral dat ze innovatie in de weg staat, wat toch van essentieel belang is binnen het erg competitieve domein van de chemie .

Om aan deze eisen te beantwoorden en als gevolg van het Witboek over de toekomstige Europese strategie inzake chemische stoffen, dat werd gepubliceerd in 2001, aanvaardde de Europese Commissie op 29 oktober 2003 een voorstel voor een reglementering die van toepassing zou zijn op 30.000 chemische stoffen geproduceerd of geïmporteerd op het grondgebied van de Europese Unie in een hoeveelheid die boven één ton per jaar ligt. Dit ontwerp heet REACH (**R**egistratie, **E**valuatie en **A**utorisatie van **C**hemische stoffen) en heeft twee belangrijke doelstellingen:

- een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van de mens en het milieu verzekeren;
- een doeltreffende werking garanderen van de communautaire markt en de concurrentiepositie van de Europese chemische industrie verstevigen.

Registratie

Om in de Europese Unie te kunnen worden gefabriceerd of geïmporteerd, zullen de 30.000 betrokken stoffen verplicht moeten worden geregistreerd bij een toekomstig Europees agentschap voor chemische stoffen, volgens een kalender die verspreid is over 11 jaar, en beginnend met de volumes boven de 1000 ton per jaar en de CMR-stoffen (kankerwekkende stoffen, mutagene stoffen en stoffen die schadelijk zijn voor de voortplanting) (zie tabel 3). Om dit te doen, zal de fabrikant of invoerder van een stof een registratiedossier moeten afleveren met infor-

¹⁷ http://www.chemicalspolicyreview.org/frameglobal.asp?redirecturl=w_hydo.html.

¹⁸ Tekst beschikbaar op de site <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/chemicals/index.htm>.

Zonder registratie zijn fabricatie en import verboden

matie over de identiteit, de toxicologische en ecotoxicologische eigenschappen van de stof. Hij zal de mogelijke gebruiken van de stof moeten identificeren en een fiche moeten voorzien met veiligheidsgegevens voor alle gevaarlijke stoffen. Hij zal in sommige gevallen een evaluatie moeten uitvoeren van de chemische veiligheid¹⁹ en zal maatregelen moeten opstellen en aanbevelen voor de beperking van de risico's.

Ook de gebruikers die de producten afnemen, zullen worden gehouden aan bepaalde verplichtingen betreffende de evaluatie van de chemische veiligheid, naargelang zij wel dan niet kiezen om het gebruik van de stof die hen werd geleverd geheim te houden. Als ze besluiten om de fabrikant van het gebruik op de hoogte te brengen, zal deze laatste de evaluatie uitvoeren voor de chemische veiligheid. In het andere geval ligt de verantwoordelijkheid bij de gebruiker die het product afneemt.

Hoe hoger het jaarlijkse productievolume, hoe meer gegevens er moeten worden verstrekt en hoe meer tests er moeten worden uitgevoerd voor de registratie. De nieuwe stoffen die werden bekendgemaakt onder de richtlijn 67/548/CEE zullen worden beschouwd als reeds geregistreerd. Polymeren, bepaalde tussenproducten en de producten die bestemd zijn voor onderzoek en ontwikkeling worden vrijgesteld van de registratie, maar deze bepalingen kunnen worden herzien nadat de hervorming van kracht gaat. De fabrikanten zullen er ook toe worden aangezet om zich te verenigen en om de gegevens waarover ze beschikken te delen, om overbodige tests te vermijden en zo de registratiekosten te drukken.

Tabel 3

Ton/jaar	1 - 10 t	10 - 100 t	100 - 1.000 t	> 1.000 t
Schatting van het aantal chemische producten	20.000	4.600	2.800	2.600
Registratietermijn na het van kracht gaan van REACH	11 jaar	11 jaar	6 jaar	3 jaar*
Evaluatie van de chemische veiligheid	Nee	Ja	Ja	Ja

* De stoffen die zijn geklasseerd als CMR's, gefabriceerd of geïmporteerd vanaf één ton per jaar, moeten eveneens worden geregistreerd gedurende de eerste drie jaar.

Evaluatie

De evaluatie dient voor de verificatie van de informatie die wordt ingediend door de fabrikanten of importeurs

De evaluatieprocedure zal aan de bevoegde overheid van de lidstaat waar de fabrikant of de importeur gevestigd is, toelaten om bepaalde van hun registratiedossiers te bestuderen. Deze procedure zal eveneens toelaten indien nodig bijkomende informatie te eisen.

Er worden twee soorten evaluaties voorzien: een evaluatie van de dossiers en een evaluatie van de stoffen. De eerste zal dienen om de conformiteit van de registratiedossiers na te gaan en om nutteloze tests op dieren te voorkomen. De tweede zal de overheden toelaten om de fabrikant of importeur te verplichten tot het verzamelen en afleveren van bijkomende informatie, in geval van een potentieel risico voor de menselijke gezondheid en het milieu. De evaluatieprocedure kan de overheden eventueel doen besluiten dat bepaalde stoffen beperkings- of verguningsmaatregelen vereisen.

¹⁹ Enkel voor stoffen die in een hoeveelheid boven de 10 ton per jaar worden geproduceerd of geïmporteerd. De evaluatie van de chemische veiligheid van een stof omvat (onder andere) een evaluatie van de risico's voor de menselijke gezondheid en voor het milieu.

Om een coherente aanpak te kunnen promoten, zal het toekomstige agentschap richtlijnen opstellen voor de definitie van een volgorde van belang voor de evaluatie van de stoffen. Deze zal worden gebaseerd op de risico's en zal rekening houden met de beschikbare informatie over de gevaren, de productievolumes en de potentiële blootstelling. Er wordt eveneens een procedure voorzien om eventuele onenigheden op te lossen tussen lidstaten die dezelfde stof willen evalueren.

Toelating

Er moet een vergunning worden aangevraagd voor elk gebruik van zeer zorgwekkende stoffen

Voor de meest zorgwekkende stoffen (CMR's, PBT's, vPvB's) zal het gebruik geval per geval worden toegestaan. Om een vergunning te verkrijgen, zal de aanvrager moeten aantonen dat de risico's verbonden aan het gebruik van de stof in kwestie 'op een gepaste manier worden beheerd'. Als dit niet het geval is, kan de vergunning alsnog worden toegekend als wordt aangetoond dat de risico's worden gecompenseerd door de socio-economische voordelen en er geen geschikte vervangende stoffen of technologieën bestaan. De vergunningen worden toegekend voor een bepaalde duur. Ze kunnen ongeveer 1400 stoffen betreffen.

Er wordt ook een systeem met beperkingen voorzien. Het op de markt brengen of het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen kan immers worden verboden, of kan worden onderworpen aan voorwaarden, als de Europese Commissie oordeelt dat de risico's 'onaanvaardbaar' zijn voor de menselijke gezondheid of het milieu.

²⁰ CMR's: kankerverwekkende stoffen, mutagene stoffen en stoffen die schadelijk zijn voor de voortplanting; PBT's: persistente, biologisch accumulerende en toxische stoffen; vPvB's: zeer persistente en sterk biologisch accumulerende toxische stoffen die zich op een onomkeerbare manier kunnen opstapelen in het lichaam en in het milieu

4. Wat REACH zal veranderen aan de bestaande wetgeving

De Europese wetgeving inzake gevaarlijke stoffen kan worden geklasseerd in twee categorieën: de wetgeving over de handel van deze stoffen en de wetgeving betreffende de bescherming van werknemers die worden blootgesteld aan deze stoffen.

De Europese richtlijnen die de regels voor het op de markt brengen van de gevaarlijke stoffen bepalen, vormen een volledige harmonisatie van de nationale wetgevingen (artikel 95 van het EC-verdrag), terwijl de richtlijnen betreffende de bescherming van de gezondheid en veiligheid van de werknemers gericht zijn op een minimale harmonisatie van de wetgevingen van de verschillende lidstaten (artikel 137 van het EC-verdrag).

Dit betekent dat, in het eerste geval, de lidstaten in principe geen andere beperkingen kunnen opleggen op nationaal niveau, maar dat ze in het tweede geval, als ze dit nodig vinden, nationale regels kunnen opleggen die nog meer beperkend zijn dan de Europese regels.

Het in werking treden van REACH zal belangrijke gevolgen hebben voor al deze wetgevingen. Voor de eerste, omdat ze zullen worden aangepast of worden herroepen, zodat ze kunnen worden aangepast aan de REACH-reglementering. Voor de tweede, die zullen blijven voortbestaan samen met de eerste, verwachten we dat de informatie afkomstig van de toepassing van het REACH-systeem de doeltreffendheid zal verbeteren.

- **Het principe van het omgekeerd bewijs**

Het belangrijkste element van de hervorming ligt in de omkering van de 'bewijslast'. In het huidige systeem moeten de autoriteiten bewijzen dat een bestaande stof gevaarlijk is voor ze beperkingen kunnen opleggen. Met het REACH-systeem zijn het daarentegen de industriële die, vóór het op de markt brengen, de nodige informatie moeten leveren over hun producten, zodat de geschikte maatregelen voor het risicobeheer kunnen worden getroffen.

- **Eén enkel wetgevend systeem voor het op de markt brengen van chemische stoffen**

REACH laat het verschil vallen tussen de 'bestaande stoffen en de 'nieuwe' stoffen en zal één enkel wetgevend systeem opstellen voor het op de markt brengen van chemische stoffen in Europa. De REACH-reglementering zal de

²¹ Voir, par exemple, l'interdiction d'utilisation du trichloréthylène imposée en Suède à la société Toolex Alpha AB parce qu'elle ne pouvait pas présenter un plan de substitution de cette substance par une autre moins dangereuse pour ses travailleurs.

reglementering 793/93 vervangen betreffende de evaluatie en de controle van de risico's van de bestaande stoffen, alsook richtlijn 76/769 en alle richtlijnen die hiermee samenhangen in het kader van de beperking van het op de markt brengen en het gebruik van gevaarlijke stoffen en preparaten. De bestaande beperkingen zullen van kracht blijven en zullen opnieuw worden opgenomen in een bijlage van de REACH-reglementering.

Andere geldende richtlijnen zullen blijven bestaan naast REACH, maar zullen moeten worden aangepast om te voldoen aan de bepalingen van de hervorming. In het totaal zal zo een veertigtal richtlijnen moeten worden herroepen of geamendeerd.

Reglementering 793/93

Evaluatie en controle van de risico's van bestaande stoffen

Deze wetgeving, die over het algemeen 'Reglementering voor de bestaande stoffen' wordt genoemd, werd in 1993 aanvaard door de Raad om de maatregelen aan te vullen die werden genomen voor de 'nieuwe stoffen' in richtlijn 67/548/CEE. De 'bestaande' stoffen zijn per definitie stoffen die werden geïntroduceerd op de Europese markt vóór september 1981. Het aantal bestaande stoffen ligt op 100.195. Ze staan opgesomd in de definitieve lijst EINECS (European Inventory of Existing commercial Chemical Substances).

De reglementering 793/93 ging in eerste instantie enkel over de bestaande stoffen die werden geproduceerd of geïmporteerd in hoeveelheden groter dan 1000 ton per jaar (High Production Volume Chemicals, HPVC's) en later ook over de stoffen geproduceerd of geïmporteerd tussen de 10 en 1000 ton per jaar (Low Production Volume Substances, LPVC's). De evaluatie en de controle van de risico's verlopen in drie grote fasen na het verzamelen door de Commissie van de gegevens die de fabrikanten of importeurs leveren:

1. **Opstelling van prioriteitlijsten** De Commissie definieert samen met de lidstaten de lijsten met prioritaire stoffen die onmiddellijke aandacht verdienen, vanwege hun potentiële gevolgen voor de mens en het milieu.
2. **Risico-evaluatie** De lidstaten verdelen de prioritaire stoffen onder elkaar en belasten zich, voor elke stof waarvoor ze zijn aangeduid als rapporteur, met een evaluatie van de risico's voor de werknemers, de consumenten en het milieu. Het eindrapport van de risico-evaluatie bevat een van de drie volgende besluiten:
 - er is bijkomende informatie vereist ;
 - er bestaat geen bezwaar;
 - er bestaat een bezwaar, een beperking van de risico's is nodig
3. **Beperking van de risico's** . Als de derde conclusie wordt geformuleerd, moeten de lidstaten tot een overeenstemming komen betreffende een strategie voor de beperking van de risico's, die kan gaan van een beperking van het gebruik of van het op de markt brengen van de betrokken stof (zie richtlijn 76/769/CEE).

Tussen 1993 en 2004 werden slechts 141 stoffen aangeduid als prioritaire en de risico-evaluatie werd slechts afgewerkt voor een twintigtal van deze stoffen.

→ Reglementering 793/93 zal worden herroepen door de invoering van REACH

Richtlijn 67/548/CEE

Classificatie en etikettering van de gevaarlijke stoffen

De twee belangrijkste elementen van de richtlijn zijn:

1. De classificatie en de etikettering van de gevaarlijke chemische producten volgens hun intrinsieke eigenschappen. Er werden vijftien gevaarlijke klassen gedefinieerd: 'Explosief', 'Erg toxisch', 'Kankerverwekkend', 'Gevaarlijk voor het milieu', ...
2. De kennisgeving van de 'nieuwe' chemische stoffen voor hun commercialisering. Sinds september 1981 moeten de importeurs en fabrikanten van chemische stoffen de stoffen die ze op de markt willen brengen, testen (vanaf 10 kg/jaar) en de resultaten doorgeven aan de bevoegde autoriteiten van de lidstaten waarin ze hun activiteiten beoefenen. Er was een kennisgeving van slechts ongeveer 3700 nieuwe stoffen op 23 jaar (driekwart voor volumes onder de 10 t/jaar). Ze komen voor op de cumulatieve lijst ELINCS (European List of Notified Chemical Substances).

Deze richtlijn bevat ook in haar bijlage 1 een lijst met stoffen die zijn geklasseerd als gevaarlijk. De lijst telt momenteel ongeveer 7000 stoffen (bestaande en nieuwe). Deze richtlijn wordt regelmatig geüpdatet, zodat er rekening kan worden gehouden met wetenschappelijke en technische vooruitgang op het gebied van de gevaarlijke stoffen. Tot hiertoe werd ze 9 keer geamendeerd en 29 keer aangepast aan de technische vooruitgang.

→ Het volgende amendement van deze richtlijn zal de aanpassing betreffen aan de toekomstige REACH-reglementering.

Richtlijn 1999/45/CEE

Classificatie en etikettering van de gevaarlijke preparaten

Deze richtlijn is een herziening van richtlijn 88/379/CEE. Ze definieert geharmoniseerde regels voor de classificatie, verpakking en etikettering van gevaarlijke preparaten (mengeling van stoffen waarvan er minstens één als gevaarlijk werd geklasseerd). Ze gebruikt dezelfde categorieën van gevaar, dezelfde classificatiecriteria, dezelfde symbolen voor de etikettering, dezelfde testmethodes en dezelfde verpakkingsregels als richtlijn 67/548/CEE, maar voor de nieuwe preparaten is een kennisgeving niet vereist.

→ Deze richtlijn zal eveneens worden geamendeerd voor de aanpassing aan de REACH-reglementering.

- Een kloof die beetje bij beetje wordt gedicht, volgens een vooraf bepaalde kalender

De algemene onwetendheid over de toxicologische en ecotoxicologische eigenschappen van de zowat 100.000 stoffen die momenteel op de Europese markt worden verkocht, zou moeten kunnen worden teruggebracht dankzij de informatie die moet worden afgeleverd voor de registratie van de 30.000 stoffen waarvan er per jaar meer dan 1 ton worden gefabriceerd of geïmporteerd. Deze informatie zal worden verzameld volgens een vooraf bepaalde kalender die zich spreidt over 11 jaar, waarbij zal

worden begonnen met de stoffen met een hoog productievolume en met de CMR's. substances CMRs.

- De afnemende gebruikers worden in het systeem betrokken

REACH zal een invloed hebben op talrijke activiteitssectoren. Dit systeem zal inderdaad niet alleen verplichtingen inhouden voor de fabrikanten (chemische industrie), maar ook voor de talrijke afnemende gebruikers van chemische stoffen (bouwindustrie, houtindustrie, automobielsector, textielsector, de informatica, ...). Deze laatsten zullen op een doeltreffende wijze moeten communiceren met hun leveranciers om, via de veiligheidsfiches die bij de verhandelde gevaarlijke producten worden geleverd, alle nodige informatie te ontvangen voor een 'veilig' gebruik.

- Transparantie

REACH zal een zekere transparantie invoeren, aangezien niet-vertrouwelijke informatie over de geregistreerde stoffen openbaar beschikbaar zal zijn. Dit kan de reputatie van de chemische industrie enkel maar ten goede komen.

- Keuze van het wettelijke instrument

Het hervormingsproject REACH is een reglementering en geen Europese richtlijn, wat de rechtstreekse toepassing inhoudt in de 25 lidstaten vanaf de invoering.

Richtlijn 76/769/CEE

Beperking van het op de markt brengen en van het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen en preparaten

Deze richtlijn is bekend onder de naam Beperkingen. De betrokken stoffen komen voor in haar bijlage 1. De beperkingen worden meestal uitgedrukt als een 'gereguleerd gebruik'. Ze beperken met andere woorden het gebruik van de stof tot bepaalde toepassingen. In een minderheid van de gevallen, nemen ze de vorm aan van een verbod met uitzondering (zoals het geval is voor asbest), of zelfs een totaal verbod voor het op de markt brengen, zoals in het geval van PCB's.

De richtlijn wordt voortdurend veranderd om nieuwe stoffen toe te voegen in de bijlage. Tot hiertoe werd ze 26 keer geamendeerd en 13 keer aangepast aan de technische vooruitgang. Ze legt beperkingen op voor 47 stoffen of groepen van stoffen, die in het totaal meer dan 900 individuele stoffen vertegenwoordigen, waarvan de meerderheid kankerwekkende stoffen zijn.

→ Cette directive sera abrogée par l'entrée en vigueur du règlement REACH et de ses volets autorisations et restrictions. Les limitations existantes restent en vigueur et seront reprises dans l'annexe XVI du règlement REACH.

Richtlijn 91/155/CEE

Veiligheidsfiches voor gevaarlijke stoffen en preparaten

Deze richtlijn werd voor de tweede keer veranderd door richtlijn 2001/58/CE. Ze definieert en bepaalt de modaliteiten van het specifieke informatiesysteem in verband met de gevaarlijke stoffen en preparaten. De verantwoordelijke voor het op de markt brengen van een stof of een preparaat dat is geklasseerd als gevaarlijk (fabrikant, importeur of verdeler) moet aan de bestemming die er de professionele gebruiker van is een fiche geven met de veiligheidsgegevens.

Deze fiches hebben een standaardformaat (16 rubrieken) en geven meer details over de informatie die beschikbaar is op het etiket (eigenschappen van de stof, gevaren voor de gezondheid en het milieu, risico's in verband met de fysieke en chemische eigenschappen), aangevuld met informatie over de behandeling, de bewaring, de verwijdering en het transport. Deze fiches geven eveneens advies voor de bescherming van werknemers, de maatregelen bij brandbestrijding, de maatregelen die moeten worden getroffen in geval van een accidentele verspreiding van de stof en de bepalingen voor de eerste hulp, in voorkomend geval. Ze moeten de professionele gebruikers dus toelaten om de nodige maatregelen te treffen op het gebied van de bescherming van de gezondheid en de veiligheid op de werkplaats en voor de bescherming van het milieu.

- De bepalingen van richtlijn 2001/58/CE zullen opnieuw worden opgenomen in de REACH-reglementering. De veiligheidsfiches zullen dus hun huidige rol blijven spelen, maar hun kwaliteit zal worden verbeterd, dankzij de bijkomende informatie afkomstig van de registratievereisten. Wanneer immers een evaluatie van de chemische veiligheid is vereist (zie opmerking 19), moet er belangrijke informatie over de manier van het beheren van de blootstelling van de mens en het milieu worden toegevoegd aan de veiligheidsfiche voor alle geïdentificeerde gebruiken.

5. De potentiële voordelen van REACH voor de werknemers

De ontoereikendheid van de huidige wetgeving voor de bescherming van de werknemers die worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen

Naast de wetgeving die de regels bepaalt voor het op de markt brengen van chemische stoffen, bestaat er ook een Europese wetgeving over de bescherming van de werknemers die op de werkplaats worden blootgesteld aan gevaarlijke chemische stoffen. Deze wetgeving bestaat hoofdzakelijk uit twee richtlijnen: een van 1990 over de kankerverwekkende stoffen, en een andere van 1998 over de chemische stoffen. Deze richtlijnen verplichten de werkgevers om een risico-evaluatie uit te voeren en om de nodige maatregelen te treffen voor de preventie en de bescherming. Er wordt een duidelijke hiërarchie van de verplichtingen gedefinieerd: verwijderen van de gevaarlijke stoffen, vervanging door minder gevaarlijke stoffen, vermindering van het niveau van blootstelling, respectering van de grenswaarden, ... (zie kaders).

Toch blijft de toepassing op de werkplaats van deze wetgevingen problematisch. Meestal worden ze weinig of maar gedeeltelijk toegepast, en dit vooral in de kleine en middelgrote ondernemingen²².

Belang van de marktregels voor de gezondheid en de veiligheid op het werk

Een van de belangrijkste redenen die deze situatie verklaren, is dat de doeltreffendheid van de wetgeving inzake de bescherming van de werknemers die worden blootgesteld aan chemische stoffen erg afhankelijk is van de wetgeving die de handel ervan regelt, en in het bijzonder van de gegevens die voor de handel moeten worden verzameld over de intrinsieke eigenschappen en de risico's van de chemische producten.

- Gebrek aan informatie over de gevaren van de chemische producten

Alle gevaarlijke chemische producten die worden verhandeld in de Europese Unie moeten op hun verpakking een etiket hebben, geharmoniseerd op Europees niveau, dat informatie verschaft over de intrinsieke gevaren van het product. Genormaliseerde pictogrammen duiden de belangrijkste gevaren aan die worden erkend door de richtlijnen (toxisch,

²² VOGEL, L., *Apports potentiels de REACH à une meilleure application de la réglementation sur la prévention des risques chimiques sur les lieux DE TRAVAIL*, BTS, 2004. Zie: http://tutb.etuc.org/uk/dossiers/files/Reach-LV_FR.pdf.

Door de ontbrekende informatie over de eigenschappen van de chemische producten te voorzien, zou REACH een invloed moeten hebben op de kwaliteit van de etikettering van de gevaarlijke stoffen

schadelijk, bijtend, irriterend, ...). De risicozinnen 'R' duiden de risico's aan (bv.: R45 betekent 'Kan kanker veroorzaken') en de S-zinnen geven veiligheidsadvies (bv.: S24 betekent 'Aanraking met de huid vermijden'). Op de werkplaats zijn deze etiketten vaak de enige beschikbare informatiebron voor gebruikers over de gevaren waaraan ze worden blootgesteld. Zoals reeds vermeld, is bovendien de huidige kennis over de eigenschappen van chemische producten, en vooral over het effect op de gezondheid op lange termijn, erg beperkt. Daarenboven toonde een recente studie aan dat de etikettering van een derde van de preparaten die momenteel op de markt zijn niet conform was .

Het rechtstreekse gevolg van de afwezigheid van deze gegevens is dat talrijke gevaarlijke chemische producten niet als dusdanig zijn geklasseerd en dat ze dus in de handel komen zonder een geschikt etiket.

- *Slechte verspreiding van de gegevens*

De wetgeving (richtlijn 91/155/CEE) voorziet eveneens dat de gevaarlijke stoffen of preparaten moeten worden vergezeld van veiligheidsfiches of 'safety data sheets' die de informatie van de professionele gebruikers moeten aanvullen (zie kader p. XX). Deze fiches geven meer details over de informatie die beschikbaar is op het etiket (eigenschappen van de stof, gevaren voor de gezondheid en het milieu, risico's in verband met de fysieke en chemische eigenschappen), aangevuld met informatie over de behandeling, de bewaring, het transport en de verwijdering. Deze fiches geven eveneens advies voor de bescherming van werknemers, de maatregelen bij brandbestrijding, de maatregelen die moeten worden getroffen in geval van een accidentele verspreiding van de stof en de bepalingen voor de eerste hulp in voorkomend geval.

De veiligheidsfiches zijn van essentieel belang om de werkgevers te helpen bij het vervullen van hun verplichtingen voor de bescherming van werknemers die zijn blootgesteld aan gevaarlijke stoffen, maar de kwaliteit van de geleverde informatie is niet altijd betrouwbaar, noch volledig. Een onderzoek gespreid over verschillende Europese landen over het nut van de veiligheidsfiches voor de KMO's leidt tot het besluit dat de inhoud van de fiches mager is qua informatie over de samenstelling van het product en over de beschermingsmaatregelen tijdens het gebruik. Deze gebreken kunnen tot erg dramatische situaties leiden, zoals de dood van zes werknemers in de textielindustrie in Spanje (zie kader: de zaak Ardystil). Bovendien toont het onderzoek aan dat veel KMO's het bestaan van deze fiches niet eens kennen. Onlangs heeft het ECLIPS-project deze bevindingen bevestigd door aan te tonen dat 40 % van de veiligheidsfiches niet conform zijn . Er zijn dus niet enkel gebreken op het gebied van de informatie zelf, maar ook in de verspreiding ervan over de productieketen.

Zonder deze gegevens kunnen werkgevers geen correcte evaluatie van de risico's uitvoeren, noch de controle- en preventiemaatregelen opstellen die worden voorzien door de wetgeving voor de bescherming van de werknemers.

REACH zou de verspreiding van de gegevens en de communicatie tussen de producenten en gebruikers moeten verbeteren

²³ ECLIPS-project (European Classification and Labelling Inspections of Preparations, including Safety Data Sheets), eindverslag, juni 2004

²⁴ P ECLIPS-project, op. cit.

De zaak Ardystil : een voorbeeld van de tragische gevolgen van de ontoereikendheid van de veiligheidsfiches

Tussen februari en november 1992 sterven zes werknemers (vijf vrouwen en één man) bij de Spaanse onderneming Ardystil, gespecialiseerd in het bedrukken en het verven van stoffen, aan geheimzinnige ernstige longproblemen. Meer dan tachtig andere werknemers in dienst van Ardystil, of van andere ondernemingen uit de sector van de aërografie of spuitwerk, zijn eveneens het slachtoffer van ernstige aantastingen van de longen. De arbeidsautoriteiten beslissen om alle ondernemingen van de sector te sluiten, en het departement gezondheid verspreidt, na een vergadering met Spaanse en buitenlandse experts, een mededeling waarin wordt verklaard dat het 'Ardystil-syndroom' een nieuwe beroepsziekte is, die tot hiertoe onbekend was in de gespecialiseerde literatuur. Aan het einde van een lang onderzoek en een proces, werd uiteindelijk duidelijk wat er was gebeurd.

Ardystil was een van de concurrerende bedrijven aan wie de textielindustrie het drukken van motieven uitbesteedde: de effen stof werd ontvangen, er werden motieven op gedrukt en vervolgens werd de stof teruggestuurd naar de producerende ondernemingen om te worden verkocht.

Het product dat werd gebruikt voor het bedrukken van de stoffen was Acramin F, gemaakt en gecommercialiseerd door Bayer en bedoeld om aan te brengen met de rol. Het onderzoek toonde aan dat de ziektebeelden zich manifesteerden vanaf het moment dat Acramin F in poedervorm, geleverd door Bayer, werd vervangen door Acramin F in vloeibare vorm. Dit gaf Ardystil de mogelijkheid om het product te gebruiken voor een toepassing met aërografie, met als gevolg dat de werknemers werden blootgesteld en vergiftigd via de luchtwegen. De veiligheidsfiche die Bayer levert, geeft aan dat Acramin F wordt beschouwd als niet-irriterend voor huid en ogen. De fiche vermeldt geen informatie over de giftigheid door inademing of over de daarmee in verband staande risico's.

Tijdens het proces dat volgde, heeft Bayer altijd verklaard dat haar product werd ontworpen voor een

toepassing met de rol en niet met een spuitpistool. In juni 2003, meer dan elf jaar na de feiten, werden uiteindelijk het hoofd van Ardystil en de bestuurders van zes andere KMO's, alsook een arbeidsinspecteur veroordeeld tot verschillende gevangenisstraffen wegens nalatigheid. Ook al is het waar dat de werkomstandigheden in deze ondernemingen erg ongezond waren, de productdocumentatie van de fabrikant gaf de mogelijkheid voor het gebruik met een spuitpistool niet aan. Ze gaf ook niet aan dat er in het bijzonder een gevaar verbonden was aan een bepaald gebruik dat kon worden beschouwd als voorzienbaar.

Dit doet een belangrijke principiële vraag rijzen. Moeten de tests, de commerciële documentatie en de veiligheidsfiches worden uitgevoerd en opgesteld in functie van wat de producent definieert als de normale gebruiksomstandigheden van een product, of moeten ze alle mogelijke gebruiken, die redelijkerwijs voorzienbaar zijn, omvatten?

Het REACH-systeem zou deze situatie moeten uitklaren, aangezien de afnemende gebruiker verplicht is om op de veiligheidsfiche die bij de geleverde stof hoort te controleren, om na te gaan of het product wel degelijk bestemd is voor het gebruik dat hij ervan wil maken.

Als dit niet het geval is, kan hij dit gebruik meedelen aan de leverancier en er zo een 'geïdentificeerd gebruik' van maken en de leverancier verplichten om hier rekening mee te houden bij het opstellen van de veiligheidsfiches, waarop de mogelijke blootstelling moet voorkomen die overeenstemt met dit gebruik.

Een afnemende gebruiker kan eveneens kiezen om zijn gebruik van de stof geheim te houden. In dit geval moet hij zelf een evaluatie van de chemische veiligheid uitvoeren en scenario's van blootstelling ontwikkelen voor het gebruik dat hij van de stof maakt.

Door een betere communicatie op te leggen tussen de gebruikers en de leveranciers, zou het REACH-systeem in de toekomst moeten bijdragen tot het vermijden van drama's zoals dat van Ardystil.

REACH zou de toepassing van het vervangingsprincipe moeten bevorderen

- Een onvoldoende toepassing van het vervangingsprincipe

De richtlijn van 1990 over kankerverwekkende stoffen verplicht werkgevers om deze stoffen te vervangen door producten die minder gevaarlijk zijn op de werkplaats. Deze verplichting wordt toegepast indien ze technisch mogelijk is. Het zoeken naar een rendabele alternatieve oplossing wordt amper aangemoedigd door de bestaande wetgeving. Door het aanmoedigen van de vervanging van gevaarlijke producten aan de hand van procedures voor de vergunning en de beperking, zou REACH de toepassing van het vervangingsprincipe moeten bevorderen.

Richtlijn 2004/37/CEE

Bescherming van werknemers tegen de risico's verbonden aan de blootstelling aan kankerverwekkende of mutagene stoffen op de werkplaats

Deze richtlijn is de gecodificeerde versie van richtlijn 90/394/CEE (richtlijn kankerverwekkende stoffen) die ze heeft herroepen, samen met al haar opeenvolgende amendementen. Ze voorziet een hiërarchie van de verplichtingen voor de werkgevers betreffende de beperking en vervanging van kankerverwekkende of mutagene stoffen van categorie 1 of 2, alsook de verplichtingen voor het informeren en opleiden van de werknemers.

De eerste maatregel is de verplichting tot het vervangen van een kankerverwekkende of mutagene stof door een stof die dit niet is, of die tenminste minder gevaarlijk is. Als een dergelijke vervanging technisch onmogelijk blijkt, moet de werkgever verzekeren dat de productie of het gebruik van de kankerverwekkende of mutagene stof in een gesloten systeem plaats vindt. Als deze voorzorg niet kan worden genomen, moet de werkgever verzekeren dat het niveau van blootstelling van de werknemers wordt beperkt tot een technisch gezien zo laag mogelijk niveau.

De richtlijn over kankerverwekkende en mutagene stoffen voorziet eveneens de invoering, als dit mogelijk is, van grenswaarden voor beroepsmatige blootstelling (GWB). Terwijl er GWB's bestaan voor talrijke kankerverwekkende stoffen binnen verschillende nationale wetgevingen, is de huidige procedure die wordt gebruikt voor het vastleggen van deze waarden op Europees niveau zo traag dat tot hiertoe slechts 3 stoffen een grenswaarde toegekend kregen binnen dit kader (benzeen, vinylchloormonomeer en stof van hard hout).

→ Deze richtlijn zal bestaan naast de REACH-reglementering. Binnenkort worden de bepalingen die ze omvat betreffende kankerverwekkende en mutagene stoffen mogelijk uitgebreid naar stoffen die toxisch zijn voor de voortplanting.

Richtlijn 98/24/CEE

Bescherming van werknemers tegen de risico's verbonden aan de blootstelling aan chemische stoffen op de werkplaats

Deze richtlijn, die meer bekend is onder de naam richtlijn Chemische stoffen, dekt alle chemische stoffen en preparaten die worden geproduceerd of gebruikt op de werkplaats, en dit ongeacht hun volume of classificatie. Ze voorziet verschillende verplichtingen voor de werkgevers:

1. Bepalen of er gevaarlijke chemische stoffen* aanwezig zijn op de werkplaats.
2. Als dit het geval is, de risico's hiervan evalueren.
3. Als er risico's bestaan, maatregelen treffen voor de preventie en de beperking van deze risico's. Deze maatregelen bestaan erin, in volgorde van prioriteit:
 - de gevaarlijke chemische stof te vervangen;
 - het vrijkomen van de gevaarlijke chemische stof zoveel mogelijk te vermijden of te beperken;
 - collectieve beschermingsmaatregelen toe te passen aan de bron van het risico (bv.: ventilatie);
 - persoonlijke beschermingsmaatregelen toe te passen (bijvoorbeeld: masker, handschoenen, bril, ...).
4. Waken over de gezondheid van de werknemers.
5. De bestaande grenswaarden voor beroepsmatige blootstelling respecteren.
6. Op een regelmatige manier de doeltreffendheid evalueren van detoegepaste maatregelen voor de beperking van de risico's, om ze eventueel te actualiseren.

Naast de bovenvermelde punten, heeft de werkgever ook de plicht om zijn werknemers te informeren en op te leiden.

De productie, de fabricatie of het gebruik op het werk van bepaalde chemische stoffen kan worden verboden als deze risico's inhouden voor de gezondheid van de werknemers. Dit is momenteel het geval voor vier stoffen die zijn opgenomen in bijlage 3 van de richtlijn.

→ De richtlijn 98/24 zal bestaan naast de REACH-reglementering, die haar doeltreffendheid sterk zou moeten verbeteren. De informatie die wordt verzameld door het REACH-systeem zou immers werkgevers moeten helpen bij het bepalen van de aanwezigheid van gevaarlijke chemische stoffen op de werkplaats. Zonder deze essentiële fase kunnen de verplichtingen hierboven gewoon niet worden uitgevoerd.

Opmerking: De Europese wetgeving voor de bescherming van werknemers is niet van toepassing op thuiswerkers of zelfstandigen*

* De definitie van gevaarlijke chemische stof beperkt zich niet tot stoffen of preparaten die zijn geklasseerd als gevaarlijk volgens de criteria van de richtlijnen 67/548/CEE of 1999/45/CE, maar omvat eveneens elke chemische stof die een risico kan inhouden voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers door haar fysisch-chemische, chemische of toxicologische eigenschappen.

Andere maatregelen zijn eveneens nodig voor de verbetering van de doeltreffendheid van de wetgeving inzake de bescherming van de werknemers

REACH zal zeker een positieve en duurzame invloed hebben op de gezondheid en de veiligheid van de werknemers die worden blootgesteld aan chemische stoffen, maar er zullen nog andere maatregelen nodig zijn om de uitvoering van de wetgeving inzake de bescherming van de werknemers in de verschillende activiteitssectoren te verbeteren en aan te vullen.

- De vertegenwoordiging van de werknemers verbeteren

De studie uitgevoerd door het EVV en het BTS over een duurzaam systeem voor de vertegenwoordiging en de deelname binnen de KMO's toont aan hoeveel nood er is aan een collectieve vertegenwoordiging voor de werknemers. De werknemersvertegenwoordigers spelen een belangrijke rol in de verandering van de werkmethodes en de cultuur binnen de kleine ondernemingen, om zo een betere bescherming te verzekeren van de gezondheid en de veiligheid van werknemers die worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen.

- De sociale dialoog versterken

Een permanente en opbouwende sociale dialoog tussen de sociale partners op Europees en nationaal vlak is een noodzakelijke voorwaarde voor een betere uitvoering van de bestaande wetgeving inzake de bescherming van de werknemers.

Deze dialoog moet echter worden gevoerd met de garantie van een ruime deelname van alle betrokken sociale groepen en een afdoende democratische controle.

- Aanmoedigen van initiatieven bovenop de wetgeving inzake de bescherming van de werknemers

Vrijwillige initiatieven, zoals 'responsible care', die zich richten op de verbetering van de prestaties van de chemische industrie op het gebied van veiligheid op het werk en milieu, moeten worden aangemoedigd. Door goede beheerpraktijken te identificeren en te verspreiden aan de hand van de publicatie van codes en richtlijnen, en door de industrieën te engageren voor het respect en de toepassing ervan, kunnen deze initiatieven zeker bijdragen tot de bescherming van de menselijke gezondheid en het milieu.

Het laatste rapport over de uitvoering van dit programma in de Europese landen toont zekere resultaten op het gebied van het milieu (een merkbare vermindering van de uitstoot van vervuulende stoffen in de lucht en het water over een periode van 5 jaar).

Toch tonen de magere resultaten op het gebied van beroepsongevallen en -ziekten dat deze systemen en initiatieven op zich niet volstaan om een afdoend veiligheidsniveau te garanderen tijdens de productie. Deze vrijwillige initiatieven en overeenkomsten mogen dus niet worden beschouwd als alternatieven, maar eerder als aanvullingen op de wetgeving.

²⁵ WALTERS, D., *Working safely in small enterprises in Europe. Towards a sustainable system for worker participation and representation*, Europees Vakverbond, Brussel, 2002.

²⁶ *Responsible Care 2002, Status Report : Europe*, CEFIC, juni 2003. Zie: <http://www.fr.eurofound.eu.int/publications/files/EF0206FR.pdf>.

6. REACH: hoe ver staan we vandaag ?

Als gevolg van de intense lobbyactiviteiten van de industrie bij de Commissie werd het voorstel voor de REACH-reglementering, dat eind oktober 2003 eindelijk werd aanvaard door de Europese commissarissen, sterk afgezwakt in vergelijking met de initiële versie die werd gepubliceerd in mei 2003 tijdens de procedure van de openbare raadpleging. De polymeren werden verwijderd uit het toepassingsveld van de hervorming. De hoeveelheid informatie die moet worden afgeleverd, werd drastisch herleid (ondernemingen moeten nog rapporten afleveren over de chemische veiligheid voor slechts een derde van de 30.000 stoffen die initieel werden voorzien). Bovendien werden de procedures voor de vergunning van de meest gevaarlijke stoffen vereenvoudigd.

Het voorstel voor de reglementering is nu in handen van het Europees parlement en de Raad, die tot een akkoord moeten komen over de uiteindelijke versie binnen een procedure van medebeslissing.

Door een bevoegdheidsconflict binnen het Europees parlement tussen de Commissie Milieu en de Commissie Industrie, die elk een onderzoek van het dossier eisten, kon de eerste lezing van de tekst niet worden afgerond voor het einde van de vorige legislatuur, ondanks de indiening van een rapport in december 2003 dat amendementsvoorstellen bevatte van de Italiaanse, socialistische afgevaardigde Guido Sacconi, die werd aangeduid als rapporteur voor de Commissie Milieu.

Na de Europese verkiezingen van juni 2004 en de aanduiding van een nieuw Parlement met afgevaardigden van de tien nieuwe lidstaten, kreeg de Commissie Milieu de bevoegdheid voor dit dossier en werd afgevaardigde Guido Sacconi herkozen en opnieuw aangeduid als belangrijkste rapporteur voor het parlement. Hij zal nauw samenwerken met Mevr. Lena Ek (Zweden, ADLE) van de Commissie Industrie en de heer Hartmut Nassauer (Duitsland, PPE-DE) van de Commissie Interne Markt. Zes andere commissies van het parlement, die in mindere mate betrokken zijn, zullen eveneens een advies kunnen geven: Tewerkstelling en Sociale zaken, Economische en Monetaire zaken, Juridische zaken, Budgetten, Rechten van de vrouw en Internationale handel. De eerste lezing zou moeten plaatsvinden in de herfst van 2005.

Bij de Raad gaven de staatshoofden de verantwoordelijkheid van het REACH-dossier aan de Raad voor Concurrentie, samengesteld uit Europese ministers voor Industrie en Handel, in plaats van aan hun collega's

van de Milieuraad. Niettemin werd er in november 2003 onder het Italiaans voorzitterschap een ad hoc-werkgroep voor REACH samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende ministeries (Industrie/Handel en Milieu), om de Raad te helpen bij het definiëren van een gezamenlijke positie.

Tijdens de verschillende vergaderingen van deze werkgroep, die werden gehouden gedurende de zes eerste maanden van 2004 onder Iers voorzitterschap, werden een aantal veranderingen aan de tekst voorgesteld door de lidstaten: het OSOR-systeem (One Substance, One Registration), de herintroductie van de zorgvuldigheidsplicht (Duty of care), de versteviging van de bevoegdheden van het Agentschap en van het substitutieprincipe, ...

Sinds juli 2004 volgen de discussies elkaar op binnen deze werkgroep onder Nederlands voorzitterschap, die zich als taak heeft gesteld een gedetailleerde studie te maken van de drie eerste hoofdstukken van de reglementering, die met name zijn gewijd aan de registratie en aan het delen van de gegevens, om zo amendementsvoorstellen te kunnen voorbereiden voor het einde van het jaar. Het Nederlandse voorzitterschap organiseerde eveneens, eind oktober 2004, een atelier om de resultaten te analyseren van de verschillende beschikbare studies over de impact van REACH en om hier lering uit te trekken²⁷.

Bij de Commissie wordt het dossier gezamenlijk beheerd door het DG Milieu en het DG Ondernemingen. Momenteel werken zij aan de praktische uitvoering van REACH (op basis van de tekst van oktober 2003). De belangrijkste elementen van deze tijdelijke strategie zijn het op punt stellen van de nieuwe software voor het beheer van het REACH-systeem, de voorbereiding van de richtlijnen om de lidstaten en de industrie te helpen bij het vervullen van hun verplichtingen voor REACH, het bekendmaken van strategische partners voor het testen van bepaalde elementen van de hervorming en de oprichting van het Europees agentschap voor chemische stoffen te Helsinki.

De Commissie heeft eveneens, in samenspraak met de UNICE (Unie van Industriefederaties in de Europese Gemeenschap) en de CEFIC (Europese Raad van de Chemisch Industrie), een werkgroep samengesteld die drie bijkomende studies superviseert om de impact van REACH te analyseren. De twee eerste studies, gefinancierd en uitgevoerd door de industrie, omvatten de evaluatie van de impact van REACH op de handel, bekeken over heel de bevoorradingsketen, en de impact op de innovatie. De derde studie, gefinancierd en uitgevoerd door het Joint Research Centre (JRC) van de Commissie, betreft de impact op de nieuwe lidstaten. Het Europees Vakverbond en NGO's voor het milieu zijn lid van deze werkgroep. De resultaten van deze micro-economische studies worden begin 2005 verwacht. Andere impactstudies, aangevat in 2004, zouden ook moeten worden voorgesteld in de loop van 2005: een bijkomende studie van de Commissie over de voordelen van REACH voor het milieu en die van de EVV over de voordelen van REACH voor de gezondheid van de werknemers.

Volgens de schattingen van de Commissie, zou de procedure voor medebeslissing voor het parlement en de Raad afgerond worden in de loop van 2006 en zou het REACH-systeem van kracht gaan in 2007.

²⁷ Overview of 36 studies on the impact of the new EU chemicals policy (REACH) on society and business. Zie: http://tutb.etuc.org/uk/dossiers/files/Reach-LV_FR.pdf.

Kosten en opbrengsten van REACH: de inzet van het debat

Volgens de evaluatie van de economische impact van REACH, uitgevoerd door de Commissie^a:

- De rechtstreekse kosten voor de Europese chemische industrie, hoofdzakelijk voor de registratie en de tests van stoffen, worden geschat op € 2,3 miljard voor een periode van 11 jaar (tussen € 2,8 en 5,2 miljard in het totaal voor 15 jaar, met inbegrip van de onrechtstreekse kosten die worden gedragen door de afnemende sectoren).
- De opbrengsten voor de gezondheid worden geschat op € 50 miljard op een periode van 30 jaar, met name door de 4500 levens die per jaar zullen worden gespaard, wat overeenstemt met het aantal dodelijke beroepsmatige kankers dat wordt vermeden door een betere kennis van de eigenschappen en de gevolgen van de chemische stoffen.
- Er worden ook opbrengsten verwacht voor het milieu, maar deze werden nog niet berekend door de Commissie.

De chemische industrie, die haar eigen impactstudies uitvoerde, voorziet een totale kost die 30 tot 100 keer hoger ligt en kondigt het verlies aan van honderdduizenden jobs, alsook een aanzienlijke terugval van het BBP in Duitsland en Frankrijk^{b-c}.

Volgens de Commissie^d en de onafhankelijke economische experts^e moet er weinig belang worden ge-

hecht aan deze onrealistische schattingen over de gevolgen van REACH op macro-economisch gebied. De methodes die werden gebruikt voor deze evaluaties worden immers beschouwd als weinig transparant en de afleidingen die eruit voortvloeien zijn gebaseerd op misvattingen en overdrijvingen.

Een andere evaluatiestudie van de impact van REACH op de economie, uitgevoerd in opdracht van de Raad van ministers van de noordelijke landen, bevestigt de orde van grootte van de rechtstreekse en onrechtstreekse kosten geschat door de Europese Commissie^f.

Ten slotte is het interessant te vermelden dat de som van € 2,3 miljard ongeveer 0,04 % vertegenwoordigt van de jaarlijkse omzet van de Europese chemische industrie (€ 556 miljard voor de EU-25 in 2003).

a. <http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/reach/eia.htm>.

b. ARTHUR, D., *Little GmbH, Economic effects of the EU Substances Policy*, 2003.

c. *Study of the impact of the Future Chemicals Policy*, Mercer Management Consulting, 2003.

d. DG MILIEU presentatie voor de werkgroep 'Impacts of Chemicals Policy – How to measure it?', Laulasmaa, Estland, 11-12 november 2004.

e. *Methodological Problems of assessing the Economic Impacts of EU Chemicals Policy*, UBA, 2003.

f. ACKERMAN, F., MASSEY, R., *The true costs of REACH*, TemaNord 2004:557, Nordic Council of Ministers, Copenhagen, 2004. Zie: <http://www.norden.org/pub/miljo/miljo/sk/TN2004557.pdf>.

7. Conclusies

REACH is een uitstekende gelegenheid om de doeltreffendheid van de bestaande Europese wetgeving inzake de bescherming van werknemers die worden blootgesteld aan chemische stoffen te verbeteren en, bijgevolg, om in de toekomst de kans op beroepsziekten die in verband staan met de gevaarlijke stoffen te beperken.

De gegevens die worden ingezameld door REACH zullen immers leiden tot een betere kennis van de eigenschappen van de chemische stoffen en van hun gevolgen voor de menselijke gezondheid, zodat de risico's bij het gebruik kunnen worden beperkt en beheerd.

REACH zou ook gevoelig de verspreiding van deze gegevens moeten verbeteren over heel de productieketen, dankzij een betere etikettering en door de veiligheidsfiches.

De procedures voor vergunning en beperking die worden voorzien door REACH zouden de vervanging van de gevaarlijkste stoffen door minder gevaarlijke stoffen moeten aanmoedigen.

Via deze bijdragen zal REACH de Europese richtlijnen inzake de bescherming van de werknemers ook aanvullen en de uitvoering ervan door de werkgevers op de werkvloer bevorderen.

Uiteraard zal de REACH-hervorming op zich niet volstaan om alle problemen op te lossen rond beroepsziekten in verband met de blootstelling aan gevaarlijke producten. Wanneer de gegevens zijn ingezameld en doeltreffend worden verspreid, moeten ze ook nog werkelijk worden gebruikt door de bestemmingen op de werkvloer.

Daarom zijn er nog andere maatregelen nodig voor de verbetering van de doeltreffendheid van de wetgeving inzake de bescherming van de werknemers: een versterking van hun vertegenwoordiging in de verschillende activiteitssectoren en van de sociale dialoog op nationaal en Europees niveau, de opleiding van de werknemers en werkgevers over de chemische risico's, een toename van de controles op de werkplaats inzake de respectering van de wetgeving, ...

REACH is dus slechts één stap in de verbetering van de gezondheid van werknemers die worden blootgesteld aan chemische producten, maar wel een essentiële stap, een stap die zeker niet mag worden overgeslagen

De Europese vakbonden eiseneenambitieuus Europees beleid voor de chemische producten

VERKLARING VAN HET EVV over REACH, het voorstel voor hervorming van het Europees beleid inzake chemische stoffen, 17-18 maart 2004

Het project voor de REACH-reglementering (Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals) is van toepassing op 30.000 chemische stoffen die worden geproduceerd of geïmporteerd op het grondgebied van de Europese unie, in een hoeveelheid die hoger ligt dan een ton per jaar. Door het project op 29 oktober 2003 aan te nemen, streeft de Europese Commissie twee hoofddoelen na: ten eerste de verzekering van een hoog beschermingsniveau voor de menselijke gezondheid en het milieu, en ten tweede de garantie van de doeltreffende werking van de communautaire markt en de versteviging van de concurrentiepositie van de Europese chemische industrie.

Het Europees Vakverbond vindt dat het REACH-voorstel een aanzienlijke bijdrage betekent tot de duurzame ontwikkeling, conform de engagementen die door de EU en haar lidstaten werden aangegaan in Lissabon en Göteborg.

Dit hervormingsproject is om verschillende redenen belangrijk. Ten eerste zal REACH, aangezien het om een reglementering gaat en niet om een richtlijn, rechtstreeks toepasbaar zijn in de 25 lidstaten vanaf de inwerkingtreding. REACH zal een veertigtal bestaande richtlijnen vervangen en zal een weerslag hebben op erg veel activiteitssectoren. Het systeem zal niet alleen verplichtingen inhouden voor de fabrikanten (chemische industrie), maar ook voor de talrijke afnemende gebruikers van chemische stoffen (bouwindustrie, houtindustrie, automobielsector, textiel, landbouw, dienstenleveranciers binnen de sectoren van het milieu en de gezondheid, informatica, ...).

REACH zou ook een gevoelige invloed moeten hebben op de doeltreffendheid van de bestaande wetgeving inzake de bescherming van werknemers die zijn blootgesteld aan gevaarlijke stoffen in de verschillende activiteitssectoren:

- door de ontbrekende informatie over de eigenschappen van de stoffen te leveren;
- door de gegevens over de chemische veiligheid openbaar beschikbaar te maken, volgens het recht op kennis;

- door het opleggen van een doeltreffende verspreiding van de informatie aan de afnemende gebruikers en hun personeel, om zo te strijden tegen de risico's van beroepsziekten;
- door, aan de hand van vergunningsverleningen en beperkingen, de vervanging van de meest gevaarlijke stoffen door minder gevaarlijke stoffen aan te moedigen, om zo de risico's te minimaliseren.

Om een echte verbetering te verzekeren van de gezondheid en de veiligheid van de werknemers die worden blootgesteld aan chemische producten, vraagt het EVV bijzondere aandacht voor de overeenstemming tussen de verplichtingen die worden voorzien in de richtlijnen voor gezondheid en veiligheid op het werk en de verplichtingen die zullen voortvloeien uit het REACH-systeem.

REACH past in de logica die werd uiteengezet in de Eenheidsakte, en richt zich duidelijk op de samenhang tussen de ontwikkeling van de communautaire markt, het respecteren van de rechten, en de bescherming van de werknemers op gebied van hygiëne en veiligheid. Voor het EVV zijn de afnemende gebruikers, net zoals de fabrikanten en importeurs van chemische stoffen, verantwoordelijk voor alle aspecten inzake de veiligheid van hun producten voor de volledige levenscyclus, met inbegrip van de recyclage en de verwijdering.

De 30.000 betrokken stoffen zullen verplicht moeten worden geregistreerd bij een toekomstig Europees agentschap voor chemische stoffen. In dit kader zullen de fabrikanten en importeurs van nu af aan de vereiste en gepaste informatie moeten leveren opdat hun producten in alle veiligheid zouden kunnen worden gebruikt, vóór ze in de handel mogen komen binnen de EU. Het EVV verheugt zich over de aanvaarding van het principe van de transfer van de bewijslast, en steunt dit ten volle.

Het EVV eist dat de principes van de registratie en van de zorgvuldigheidsplicht worden erkend als algemene principes door alle economische spelers. Het EVV eist eveneens dat het opnemen van andere groepen met zorgwekkende stoffen binnen de vergunningsprocedure moet worden vergemakkelijkt.

Het EVV eist dat de vertegenwoordigers van de werknemers leden zijn van het toekomstig Europees agentschap voor chemische stoffen op een basis van drie partijen, aangezien de inzet en de initiatieven van de werkgevers en de vakbonden om een betere standaard te bereiken inzake gezondheid en veiligheid een noodzakelijke vereiste is voor het slagen van de strategie van Lissabon. Hiervoor is een betere kennis van de goede praktijken onmisbaar. Het EVV herinnert eraan dat de permanente en opbouwende sociale dialoog tussen de sociale partners op Europees en nationaal vlak een van de noodzakelijke voorwaarden is voor een betere uitvoering van de bestaande wetgeving inzake de bescherming en de opleiding van de werknemers.

Het EVV stelt vast dat REACH tot innovatie zou moeten leiden. Dit is een vitale factor voor de Europese economie in haar geheel, maar zeker voor de chemische industrie. Haar toekomst hangt af van de toename van de capaciteit voor het formuleren van moderne oplossingen, door criteria te ontwikkelen die het milieu respecteren en die sociaal verantwoord zijn.

Om de verklaring van Johannesburg van 2002 te volgen, moet de EU op wereldniveau een actief beleid promoten voor de erkenning van de principes van REACH, om zo billijke voorwaarden te verzekeren in het kader van de wereldwijde concurrentie.

Het gaat om een snelle diagnose op Europees niveau van de vereisten die worden gesteld op het gebied van de definitie en de financiering van het openbaar en privé-beleid inzake Onderzoek & Ontwikkeling. Het is ook nodig om, met name bij KMO's, meer aandacht te besteden aan de impact op de tewerkstelling die voortvloeit uit de toepassing van de REACH-reglementering, in de afwezigheid van de gepaste palliatieve of noodmaatregelen. Deze maatregelen zouden moeten passen in het kader van een onderlinge verdeling van de kosten, het risico en de financieringssystemen onder de producenten en de gebruikers, en zelfs onder de grote groepen en het netwerk van KMO's/KMI's, in het bijzonder door een vereenvoudiging van de toepassing binnen de KMO's/KMI's van de regels die worden voorzien door het REACH-systeem, door het gebruik van eenvoudige en duidelijke procedures die een vermindering van de kosten toelaten.

Het EVV wil graag haar bijdrage leveren aan het debat over REACH en stelde een interne werkgroep samen met als doelstelling een uitdieping van de gedachtegang over bepaalde punten van het hervormingsproject, om zo de inhoud ervan te verbeteren. Het gaat over de volgende elementen::

1. De zorgvuldigheidsplicht (Duty of Care)

De fabrikanten en de importeurs moeten verantwoordelijk zijn voor het documenteren en doorgeven van alle belangrijke informatie over de veiligheid van hun producten aan de afnemende gebruikers en de consumenten, via de geschikte middelen.

Een dergelijk algemeen principe dat de verantwoordelijkheid definieert van de fabrikanten en importeurs zou moeten worden opgenomen in het REACH-systeem voor alle chemische producten die worden geproduceerd of geïmporteerd.

2. Registratie

Het rapport over de chemische veiligheid moet worden geëist, zodat de stoffen en preparaten die het voorwerp zijn van een registratie op een veilige manier kunnen worden beheerd tijdens hun fabricatie, import of hun gebruik over heel de productieketen.

Dat is in het bijzonder belangrijk voor de stoffen die worden geklasseerd als gevaarlijk, omdat hun veilig-

heidsfiches zo meer pertinente informatie zullen bevatten over de manier waarop de blootstelling aan de mens en het milieu moet worden beheerd voor alle geïdentificeerde gebruiken.

Voor de stoffen waarvan 1 tot 10 ton per jaar worden geproduceerd, moet nog meer basisinformatie worden vereist, zoals toegespitste tests betreffende de giftigheid en de biologische afbreekbaarheid, om hun classificatie en de risico-evaluatie te verbeteren in vergelijking met de huidige wetgeving.

3. Evaluatie

Om de kwaliteit van de informatie die de fabrikanten en importeurs leveren te garanderen, moeten er maatregelen worden voorzien om de indiening van registratiedossiers van slechte kwaliteit te ontmoedigen. Men moet van de overheden van de lidstaten eisen dat ze de conformiteit nagaan van een minimum aantal dossiers die willekeurig worden geselecteerd.

4. Toestemming

L'Het doel van de vergunningsprocedure moet de promotie zijn van het vervangen van de meest gevaarlijke chemische stoffen, zoals de Europese wetgeving voor kankerverwekkende stoffen voorziet (richtlijn 2004/37/CE).

Er zou dus enkel een vergunning mogen worden toegekend als er kan worden aangetoond dat er geen gepaste alternatieve stoffen bestaan, als de socio-economische voordelen opwegen tegen de risico's die worden gelopen voor de menselijke gezondheid en het milieu, en als het gebruik van de stof naar behoren wordt beheerd. De vergunningen moeten beperkt zijn in tijd, om zo hun vervanging aan te moedigen.

De vergunningsprocedure zou ook moeten worden uitgebreid naar andere erg gevaarlijke chemische stoffen die ernstige of onomkeerbare gevolgen kunnen hebben.

5. De verbanden tussen REACH en de wetgeving inzake de bescherming van de werknemers

Er moet in het bijzonder aandacht worden besteed aan de overeenstemming tussen de verplichtingen die worden voorzien in het REACH-systeem en de verplichtingen die worden gedefinieerd in de richtlijnen betreffende de gezondheid en de veiligheid op het werk.

Er moet een dialoog worden opgestart tussen de sociale partners over deze thematiek. Deze dialoog zou kunnen kaderen in het Raadgevend Comité voor de Veiligheid, de Hygiëne en de Gezondheidsbescherming van Luxemburg. De resultaten van het seminarie van Londen²⁸ zouden een mooi uitgangspunt kunnen zijn. Het zou ook het onderwerp moeten zijn van de sectorale sociale dialoog.

Om contradicties te vermijden en de synergie tussen de twee soorten wetgevingen te verhogen, zouden de vertegenwoordigers van de werknemers moeten worden geraadpleegd voor de opstelling van de richtlijnen die bestemd zijn om de industriëlen te helpen bij hun afstemming op de wetgeving van REACH²⁹.

6. Afnemende gebruikers en kleine en middelgrote ondernemingen

De afnemende gebruikers en de kleine en middelgrote ondernemingen zouden moeten worden geholpen door hun vertegenwoordigers in de nationale industrieverenigingen of in de bestaande Europese federaties.

7. Impact op de tewerkstelling, de gezondheid en het milieu

De kosten en opbrengsten van REACH zouden moeten worden benaderd vanuit drie standpunten – het sociale aspect, het milieu en de economie – om de doeltreffendheid van het nieuwe systeem en de impact

op de tewerkstelling en de gezondheid te kunnen evalueren.

Er is duidelijk behoefte aan een beter begrip van de potentiële gevolgen (zowel de positieve als de negatieve) die REACH zou kunnen hebben op de tewerkstelling in de verschillende betrokken sectoren tijdens heel de periode van de toepassing.

Dit bracht het EVV tot het nemen van de volgende initiatieven:

- Een versteviging van de samenwerking met haar Europese vakbondsfederaties, in het bijzonder voor de evaluaties van de impact van REACH.
- Het EVV wordt actief betrokken in de werkgroep van de Commissie en van de UNICE/CEFIC, die een studie leidt over de evaluatie van de impact van REACH op de handel over heel de bevoorradingsketen, op de innovatie en op de nieuwe lidstaten.
- Het EVV lanceerde ook een eerste studie gericht op een evaluatie van de impact van REACH op de beroepsziekten aan de huid en de luchtwegen.
- Het EVV lanceerde ook een tweede studie met als doelstellingen:
 1. Het identificeren en suggereren van acties die de invoering van REACH zouden kunnen vergemakkelijken, in het bijzonder bij de KMO's en afnemende gebruikers.
 2. Het analyseren van andere Europese belevingsvormen die een invloed zouden kunnen hebben op de uitvoering van de doelstellingen van de REACH-hervorming (bijvoorbeeld: onderzoek, opleiding, ...) en lichte afwijkingen voorstellen op lange of middellange termijn van deze belevingsvormen, zodat de doelen van REACH kunnen worden bereikt.

De resultaten van deze studies en de analyse die ervan zal worden gemaakt door de interne werkgroep van het EVV zullen worden voorgesteld op de **Conferentie over REACH die zal worden georganiseerd door het EVV op 11 en 12 maart 2005** en waar de Europese vakbonden graag een constructieve bijdrage willen leveren aan het debat..

²⁸ Eindverslag van de werkgroep 'Relation between Chemicals Legislation and Worker Protection Legislation' georganiseerd door de Britse, Duitse, Nederlandse en Zweedse regeringen op 14 en 15 juni 2004. Zie: <http://tutb.etc.org/fr/>Dossiers>Agentschimiques>.

²⁹ REACH Project toepassing RIP 3.2.